

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΤΕΚΝΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ
ΚΑΙ ΤΕΚΝΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΠΟΥ ΥΠΗΡΕΤΟΥΝ ΣΤΟ
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

ΣΑΒΒΑΤΟ 10 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2022

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

(ΓΝΩΣΤΟ)

A1.α.

1. Σωστό

«διὸ καὶ ὁ φιλόμυθος φιλόσοφος πῶς ἔστιν»

2. Λάθος

«διὰ τὸ εἰδέναι τὸ ἐπίστασθαι ἐδίωκον καὶ οὐ χρήσεώς τινος ἔνεκεν»

3. Σωστό

«Βάναυσον δ' ἔργον εἶναι δεῖ τοῦτο νομίζειν καὶ τέχνην ταύτην καὶ μάθησιν, ὅσαι πρὸς τὰς χρήσεις καὶ τὰς πράξεις τὰς τῆς ἀρετῆς ἄχρηστον ἀπεργάζονται τὸ σῶμα τῶν ἐλευθέρων [ἢ τὴν ψυχὴν] ἢ τὴν διάνοιαν»

A1.β.

1. β

2. β

B1.

Η αρχή της φιλοσοφίας σχετίζεται, σύμφωνα με το έργο «Μετά τὰ Φυσικά» του Αριστοτέλη, με την αντίληψη του παράξενου, του παράδοξου κατά την πρώτη αντίδραση του ανθρώπου,

και κατ' αυτό τον τρόπο συνιστά μια όχι τόσο αυτονόητη δραστηριότητά του. Από την αρχή της λοιπόν η φιλοσοφία συνιστά μια ιδιαίτερη εκδήλωση του ανθρώπινου πνεύματος, μοναδική

για το ανθρώπινο είδος συγκριτικά με τα άλλα είδη του ζωικού βασιλείου, που περιορίζονται

σε μια απροβλημάτιστη φυσική ζωή. Ωστόσο η φιλοσοφία, αναφερόμενη και στους ίδιους τους

ανθρώπους, καθιστά ακόμα και τα απλά και αυτονόητα πράγματα σύνθετα και πολύπλοκα, δυσκολονόητα και προβληματικά για πολλούς απ' αυτούς οδηγώντας τους στο φιλοσοφεῖν.

Στην αρχική του ετυμολογική σημασία (φιλῶ + σοφία) το ρήμα σημαίνει «αγαπώ τη σκέψη και τη γνώση». Η φιλοσοφία είναι φιλία, επιθυμία σοφίας. Ο Αριστοτέλης συνδέει άμεσα τη φιλοσοφική δραστηριότητα με την αναζήτηση της αλήθειας. Γι' αυτόν η φιλοσοφία αποσκοπεί

στην καθαρή γνώση και όχι στη χρησιμότητα.

Η έκπληξη, ο θαυμασμός και η απορία δεν προκαλούνται μόνο από την παράδοξη φύση των

πραγμάτων, αλλά και από τον τρόπο θέασης του ανθρώπου προς αυτά. Θαυμάζω σημαίνει μένω έκθαμβος, νιώθω έκπληξη για κάτι. Το ρήμα δεν μπορεί να αποδοθεί πλήρως στα νέα ελληνικά, καθώς περιλαμβάνει τόσο την έκπληξη (ευχάριστη ή δυσάρεστη, άρα και την αμηχανία) όσο και την περιέργεια και τον θαυμασμό. Όταν ο άνθρωπος επιχειρεί να εξέλθει

2

από τον κοινό και συνηθισμένο τρόπο σκέψης στις παραστάσεις, στις εμπειρίες, στις αναμνήσεις, γενικά στα δεδομένα των αισθήσεων και του νου, τότε όλα αυτά του παρουσιάζονται θαυμαστά, παράξενα και προβληματικά και δημιουργείται ένας ιδιαίτερος τόπος, όπου εκεί βρίσκει χώρο για να κινηθεί ο φιλοσοφικός στοχασμός· σε αυτόν τον χώρο γεννάται η φιλοσοφία.

Ο Αριστοτέλης, λοιπόν, θεωρεί ως αφετηρία και σημείο έναρξης της φιλοσοφίας, που, ως σημειωθεί, συνιστά την κατεξοχήν λογική δραστηριότητα του ανθρώπου, τον θαυμασμό και την έκπληξη, ένα ανθρώπινο «πάθος». Αυτή η κατάσταση, αυτό το πάθος, δεν παρίσταται μόνο

κατά τη φάση της διέγερσης, αλλά διέπει τη φιλοσοφική σκέψη σε όλο της το σύνολο και καθ'

όλη τη διάρκειά της, αποτελεί βασικό στοιχείο της φύσης της φιλοσοφίας.

Από τη στιγμή που οι άνθρωποι συνειδητοποίησαν την άγνοιά τους, επιδίωξαν να την υπερβούν

και το μέσο που είχαν να εμπιστευτούν ήταν ο νους τους. Έτσι, από τον θαυμασμό και την έκπληξη για τα παράδοξα οδηγήθηκαν στον φιλοσοφικό στοχασμό. Η φιλοσοφία αποτελεί το

μέσο για την υπέρβαση της άγνοιας, χωρίς ωστόσο να υπηρετεί καμία άλλη χρησιμότητα ή σκοπιμότητα· η φιλοσοφία είναι αυτοαναφορική, υπάρχει και νοηματοδοτείται καθ' εαυτήν. Η

φιλοσοφία και η γνώση, κατά τον Αριστοτέλη, δεν έχουν πρακτική χρησιμότητα για την

κοινωνία, αποτελούν αυτοσκοπούς.

Επειδή πρόθεση του φιλοσόφου είναι να περιγράψει και την ιστορική πορεία της φιλοσοφίας,

ώστε να φωτίσει εναργέστερα την απαρχή της, χρησιμοποιεί εκφραστικά μέσα που καταδεικνύουν την ιστορικότητα της φιλοσοφίας στη διαχρονία και τη συγχρονία της.

Από τις παρακάτω ενδεικτικές απαντήσεις ο/η μαθητής/τρια θα πρέπει να επιλέξει και να αναπτύξει μόνο δύο (2):

Χαρακτηριστική είναι, αρχικά, η χρήση του επιρρήματος νῦν, με το οποίο η αρχή του φιλοσοφεῖν τίθεται στη συγχρονία της, εφόσον κάθε στιγμή, σε οποιοδήποτε παρόν, μπορεί κάποιος, με αφετηρία την έκπληξη, τον θαυμασμό και την περιέργεια, να αρχίσει να φιλοσοφεί.

Στη συνέχεια η αιτιατική τὸ πρῶτον που λειτουργεί ως χρονικός προσδιορισμός τοποθετεί την

ἐναρξη του φιλοσοφεῖν στη διαχρονία της, εφόσον σε κάποια δεδομένη χρονική στιγμή στο παρελθόν, πάλι με την ίδια αφορμή, την έκπληξη, τον θαυμασμό και την περιέργεια, εμφανίστηκαν οι πρώτοι φιλόσοφοι. Επισημαίνουμε ακόμα ενδεικτικά για τη δήλωση της συγχρονίας και της διαχρονίας:

α. τη χρήση επιρρηματικών χρονικών προσδιορισμών (καὶ νῦν καὶ τὸ πρῶτον, ἐξ ἀρχῆς, εἴτα),

β. τη χρήση του ρήματος ἦρξαντο που δηλώνει ιστορικά την αρχή του φιλοσοφικού στοχασμού,

γ. την ευρεία χρήση ιστορικών χρόνων σε ρηματικούς τύπους (ἦρξαντο, θαυμάσαντες, διαπορήσαντες) για να δηλωθεί το περιεχόμενο της φιλοσοφικής ενασχόλησης στην παρελθοντική της μορφή.

B2.

Ο Αριστοτέλης θεωρεί πως ο φιλόσοφος είναι και άνθρωπος που αγαπά τους μύθους, εστιάζοντας στο κοινό αντικείμενο της μυθολογίας και της φιλοσοφίας, τα θαυμαστά, τα παράδοξα, αυτά που προκαλούν έκπληξη. Όπως έχει αναφέρει, η φιλοσοφία γεννήθηκε από

την απορία και τον θαυμασμό του ανθρώπου απέναντι σε ό, τι η σκέψη του συνελάμβανε ως

παράδοξο· αυτό ακριβώς όμως είναι και το περιεχόμενο του μύθου, τα παράδοξα συνιστούν

τα συστατικά στοιχεία ενός μύθου. Απορώ σημαίνει βρίσκομαι σε αδιέξοδο και αμηχανία, αδυνατώ να καταλάβω και να εξηγήσω κάτι· διατυπώνω απορία, ρωτώ να μάθω κάτι. Ο Αριστοτέλης (Μετά τὰ Φυσικά, 993a30 κ.ε.) παρομοιάζει τη διάνοια που βιώνει την άπορία με

διάνοια δεμένη που επιδιώκει λύση (λύσιμo). Με αυτό τον τρόπο η άπορία γίνεται αφετηρία

φιλοσοφικής αναζήτησης.

Ο Αριστοτέλης διακόπτει τη ροή του λόγου του με μία παρένθεση. Η παρένθεση περιλαμβάνει

έναν συνειρμό: μύθος και φιλοσοφία συνδέονται, καθώς αποτελούν τρόπους διαφυγής του ανθρώπου από την άγνοια. Ταυτόχρονα ο φιλόσοφος στο περιεχόμενο της παρένθεσης υπαινίσσεται τη μετάβαση από τη μυθική σκέψη στην ορθολογική, αναγνωρίζοντας την προσφορά και της πρώτης στη διαμόρφωση των προϋποθέσεων για την κατάκτηση της γνώσης.

Φιλοσοφία και μυθολογία αποτελούν τις διεξόδους του ανθρώπου για να ξεφύγει από τα δεσμά

της άγνοιας. «Τα αξιοπερίεργα των μύθων δημιουργούν θαυμασμό, ο θαυμασμός συνειδητοποίηση της άγνοιας, η συνειδητοποίηση της άγνοιας ανάγκη για γνώση και άρα φιλοσοφία. Επομένως, ο φιλόμυθος είναι κατά μία έννοια φιλόσοφος». Εξάλλου, στην απαρχή

της ελληνικής φιλοσοφικής σκέψης βρίσκονται μυθικές μορφές σκέψης και γνώσης. Ο Αριστοτέλης, όταν αναφέρεται στον φιλόμυθο και τον συνδέει με τον φιλόσοφο, δεν έχει στον

νου του μόνο τους αρχαίους μυθογράφους αλλά και τον δάσκαλό του, τον ίδιο τον Πλάτωνα,

ο οποίος συχνά χρησιμοποιεί μύθους στις φιλοσοφικές του αναλύσεις.

Η μετάβαση από τη μυθολογική ερμηνεία με τις θρησκευτικές, ποιητικές και λουιές ανορθόλογες μορφές σκέψης προς τον φιλοσοφικό και επιστημονικό ορθολογισμό τοποθετείται μεταξύ του 6ου και του 5ου αι. π.Χ., αν και η συνύπαρξή τους είναι διαρκώς παρούσα στην αρχαιοελληνική σκέψη, ακόμα και σε συστηματικούς φιλοσόφους, όπως στον

Πλάτωνα και στον Αριστοτέλη. Ο μυθικός κόσμος διαμορφωνόταν από ένα σύνολο προφορικών αφηγήσεων, που συνόδευε την εξέλιξη της αρχαϊκής κοινωνίας και μεταδιδόταν

από γενιά σε γενιά. Ο ποιητικός τους χαρακτήρας διευκόλυνε την απομνημόνευση, την απαγγελία και τη διατήρησή τους στον χρόνο, αργότερα βέβαια, μετά τον 6ο αι., είχαμε και την καταγραφή τους. Οι μυθικές αφηγήσεις διαμορφώνονταν και εξέφραζαν τη συλλογική γνώση της αρχαϊκής κοινωνίας για τον κόσμο και τη φύση, τους θεούς, τη ζωή των ανθρώπων

και την ιστορία της. Ο μύθος, παρά την αμφισβήτησή του, κυρίως από τον 5ο αι. π.Χ. και εξής,

όταν πια θεωρείται υποδεέστερη μορφή σκέψης, είναι παρών ακόμα και σε θετικές και ορθολογικές γνώσεις και στοχασμούς και αποτελεί χώρο όπου οι φιλόσοφοι, παρά την κριτική

που ασκούν σε αυτόν, ανατρέχουν για να ερμηνεύσουν τα παράδοξα του κόσμου και της ζωής.

B3.

1. Λάθος
2. Σωστό
3. Σωστό
4. Λάθος
5. Λάθος

B4.α.

1. στ
2. ε
- 4
3. β
4. γ
5. ζ
6. α

Από τη Στήλη Β περισσεύει το δ.

B4.β.

- Γράφω τις ασκήσεις πρώτα στο πρόχειρο και μετά στο καθαρό τετράδιο.
- Μείωσαν την ποινή του κρατουμένου λόγω καλής διαγωγής.

B5.

Ο Αριστοτέλης στο έργο «Μετά τὰ Φυσικά» και ο Κωσταράς στη «Φιλοσοφική Προπαιδεία»

αναφέρονται στο περιεχόμενο και τον σκοπό της φιλοσοφίας.

Αφενός ο Αριστοτέλης επισημαίνει ότι οι άνθρωποι ξεκίνησαν να φιλοσοφούν για να ξεφύγουν

από την άγνοια και όχι για κάποιον χρηστικό σκοπό («διὰ τὸ φεύγειν τὴν ἄγνοιαν ἐφιλοσόφησαν

... οὐ χρήσεώς τινος ἔνεκεν»). Για να διασαφηνίσει την άποψή του ο Σταγειρίτης χρησιμοποιεί

ένα ιστορικό παράδειγμα κατά το οποίο ο άνθρωπος πρώτα κάλυψε τις βιοτικές του ανάγκες

και την απόλαυσή του και έπειτα στράφηκε προς τον φιλοσοφικό στοχασμό («Μαρτυρεῖ δὲ αὐτὸ τὸ συμβεβηκός· ... ἢ τοιαύτη φρόνησις ἤρξατο ζητεῖσθαι»). Αυτή η συνθήκη της φιλοσοφικής αναζήτησης ισχύει διαχρονικά και καθολικά, όπως δηλώνεται με την χρήση του

πρωτοπρόσωπου ενεστωτικού «ζητοῦμεν». Τέλος, ο Αριστοτέλης θεωρεί ότι η φιλοσοφία είναι

η μόνη ελεύθερη από τις ακριβείς γνώσεις, ακριβώς επειδή υπάρχει μόνο για την ίδια, δεν υπηρετεί καμία άλλη ανάγκη («καὶ αὐτὴν ὡς μόνην ... αὕτη αὐτῆς ἔνεκὲν ἔστιν»).

Αντίστοιχα, ο Κωσταράς στο δοθέν απόσπασμα συνδέει την φιλοσοφία με την ελευθερία («Ουσία πράγματι του φιλοσοφείν είναι η ελευθερία»), καθώς δεν υπόκειται σε προϋποθέσεις

και δεσμεύσεις, και υπηρετεί πάντοτε την αλήθεια που είναι ανεπηρέαστη από τις συνθήκες

(«Η αλήθεια όμως δεν γίνεται να ερευνηθεί υπό όρους»). Ο συγγραφέας, ωστόσο δεν αρνείται

τη δυνατότητα πρακτικής εφαρμογής της φιλοσοφίας στη ζωή του ανθρώπου, που όμως δεν

είναι η κινητήριος δύναμη και ο αυτοσκοπός του φιλοσοφείν («Τούτο βέβαια δεν σημαίνει ...

αλλά σημαίνει ότι δεν υπάρχει δι' αυτά»). Επικαλείται μάλιστα την πλατωνική «Πολιτεία» όπου

γίνεται αναφορά στην αναζήτηση της αλήθειας και της γνώσης («Γιατί ο φιλόσοφος ... την πλατωνική φράση της «Πολιτείας»)για να ενισχύσει τη θέση του ότι η φιλοσοφία δεν υπηρετεί

κανέναν άλλο σκοπό, ειδάλλως είναι νόθη («οδηγεί στη μη γνήσια φιλοσοφία και σε μία κίβδηλη

αλήθεια και ελευθερία»).

Συμπερασματικά, και οι δύο στοχαστές εντοπίζουν κοινά χαρακτηριστικά στον φιλοσοφικό στοχασμό. Πρώτο κοινό σημείο είναι ότι η αξία του δεν είναι χρηστική, δεν καλύπτει κάποια άμεση ανάγκη του ανθρώπου και δεύτερο κοινό σημείο ότι είναι ελεύθερη, υπάρχει μόνο για την αναζήτηση της ίδιας της γνώσης και της αλήθειας.